

בסיעתא דשמיא

ט. - יד :

ט.

ת"ח צריך שידע כתב שחיטה ומילה.

- א. בפשוטו לא נאמר כאן הלכה כל שהיא, ולא חיוב כל שהוא, ורק שנאמר כאן שבמסגרת התפקיד של ת"ח הוא צריך לדעת את הדברים האלה, ופשוט. ועיין במאירי שכתב וז"ל ת"ח אף על פי שהוא יודע עיקרי הדברים ואין מטכסים שלו להשתדל בענינים מלאכותיים יש דברים שראוי לו לאמן ידיו בהם והם הכתיבה והשחיטה והמילה וקשר של תפילין וציצית ... שדברים אלו אדם רץ בהם לתלמיד חכם וכשאינו יודען הבריות מרננות אחריו עיי"ש.
- ב. ועיין ברש"י שכתב הינו כתב חתימתו, ומבואר שיתכן ת"ח שאינו יודע לכתוב, ועין בהערות הגרי"ש שהביא מהגמרא בגיטין (סו:) דמבואר התם שיתכן ת"ח שיושב בלשכת הגזית ואינו יודע לכתוב, ואעפ"י שמבואר בר"מ שבלשכת הגזית נמצאים ת"ח שיודעים את כל התורה כולה.
- מיהו עיין במהרש"א שפירש שכתב היינו כתב של ס"ת כדי שיוכל לקיים מצות כתיבת ס"ת.

וי"א אף ברכת חתנים.

- לא מבואר מה יש לדעת בברכת חתנים, ואטו הכונה שידע את נוסח הברכה, והרי יכול לקרוא את הברכה מתוך הכתב.
- ועיין במאירי שכתב שהכונה שידע את הניגון של הברכה, ולא מבואר כל הצורך מאי טעמא בעינן שידע את הניגון, ואטו יש ענין לכתחילה לברך דוקא עם הניגון.

לא בדק מאי רבי יוחנן אמר טריפה ואסורה באכילה.

- א. עיין בתוס' שכתבו שמדאורייתא מותרת באכילה ומשום ש"רוב פעמים שחיט שפיר" וכל מה שאסורה הוי מדרבנן.
- ועיין ברשב"א שהוסיף לבאר שאעפ"י שיש רוב פועמים שוחט שפיר, מיהו הוי רוב התלוי במעשה שמדרבנן לא סמכינן עלה. [ועיין בשו"ת רע"א קסב שהוכיח מהכא שהדין שלא אזלינן בתר רוב התלוי במעשה לשיטת הרשב"א הוי מדרבנן, מיהו מן התורה בכל גונא אזלינן בתר רובא].
- מיהו עיין בר"מ (שחיטה פ"א ה"ב) שכתב וז"ל כל השוחט צריך לבדוק הסימנין לאחר שחיטה, ואם לא בדק ... הרי זו נבלה ואפילו היה השוחט זריו ומהיר עכ"ל, ומשמע מדברי הר"מ שאם לא בדקו אסור מהתורה לאכול משחיטתו, וכן דייקו רע"א והפמ"ג.
- ונחלקו האחרונים האם לדעתו הוי ודאי נבילה ולקי עלה או רק ספק נבלה, ועיין בכנסת הגדולה שנקט שהוי ודאי נבילה, מיהו עיין בדרכי תשובה שנקט שהוי ספק נבילה ולא לקי עלה [ונפק"מ רבתא איכא דאם הוי ודאי נבילה א"כ לא בעי כיסוי הדם, מיהו אם הוי ספק נבילה בעי כיסוי הדם].
- ב. ובפשוטו סברת הר"מ שאסורה מהתורה כיון שס"ל שהכא חשיב רוב התלוי במעשה, וס"ל לר"מ שרוב התלוי במעשה מהתורה לא אזלינן בתריה, וממילא נשאר חזקת איסור ולכן אסורה הבהמה בודאי.
- ג. ויל"ע בסברת הסוברים שהוי ספק נבילה, ולכאורה אם ליכא הכא דינא דרוב מאי טעמא לא מעמידים את הבהמה בחזקת איסור ויהיה ודאי נבילה, ואם איכא דין רוב מאי טעמא האסורה הבהמה מהתורה, וצ"ע.

מר סבר בחזקת איסור אמרינן בחזקת טומאה לא אמרינן.

- צ"ע דכיון שחיישינן שלא נחשטה כדין א"כ הוי נבילה, ומאי טעמא לענין איסור חוששים ולענין טומאה לא חוששים, ועיין בתוס' שנקטו שכוליה סוגיין מד"ס, ולענין איסור החמירו ולענין טומאה לא החמירו, מיהו לעיל הובא דשיטת הר"מ שהוי דאורייתא, וצ"ע דא"כ מאי טעמא לענין טומאה לא מטמא.
- ועיין ברע"א (יו"ד סי' כה) שכתב וז"ל צ"ל דלענין איסור אכילה שהי' אסור מקודם מוקמי' בחזקתה אבל לענין טומאה דליכא חזקה לא מטמאינן. אף בממנ"פ או דמותרת באכילה או דהוי נבילה ומטמאה מ"מ מחלקי' בין איסור לאכילה עכ"ל, ומבואר שאעפ"י שב' הדינים סותרים זה לזה, מיהו לענין טומאה שאין חזקה - טהור, ולענין איסור שיש חזקה - אסור, ולא איכפת לן כלל שב' הדינים סותרים זה את זה.

גן הדסים

ברכפולד

קרית ספר

<p>חבורת הלכה "עטרת שמואל ולאח" <small>לע"נ רב שמואל ולאח זלינגר ז"ל והנהיג עממל לימוד י"ל</small></p>	<p>חבורת דף היומי "חבורת השותפים"</p>	<p>חבורת מסכתות ש"ס "תורת מאיר" <small>לע"נ הרב ר' מאיר גרונק ז"ל</small></p>	<p>חבורת דף היומי "תורה שלמה" <small>לע"נ הרב ר' שלמה ז"ל</small></p>	<p>חבורת הלכה "תורת שלמה זלמן" <small>לע"נ הרב ר' שלמה זלמן ז"ל</small></p>	<p>חבורת דף היומי "חבורת השותפים" "חזון יקותיאל" <small>לע"נ הרב ר' יקותיאל ז"ל</small></p>	<p>חבורת מסכתות הש"ס "עליית אליהו" <small>לע"נ הרב ר' אליהו ז"ל</small></p>	<p>חבורת ליב הפץ <small>בית המדרש קהילת קצות החושן</small></p>
--	---	--	--	--	--	--	--

בהמה בחייה בחזקת איסור.

א. עיין ברש"י שפירש שהכונה בחזקת איסור אבר מן החי, ותמהו הראשונים שהרי איסור אבר מן החי פקע, וכיצד שייך לומר שמחזיקים את האיסור הזה. ובפשוטו מבואר ברש"י שמחזיקים מאיסור לאיסור, ואף שודאי אין בה איסור אבר מן החי, מיהו מ"מ יש חזקת איסור, וממילא אסור מספק. ולא מבואר טעמא דמילתא, והרי לכאורה אין שייכות בין איסור לאיסור, וכיצד נחזיק מאיסור לאיסור, ועיין ¹.

ב. מיהו שיטת תוס' (ביצה כה. ועוד) שיש חזקת איסור אינו זבוח, ומשום הכי שייך לומר בחזקת איסור קיימא – דהיינו בחזקת איסור אינו זבוח, ובפשוטו רש"י נקט שאין איסור של אינו זבוח ורק שיש מצוה בעלמא לשחוט.

ולכאורה עולה נפק"מ עצומה בין רש"י לתוס', שלשיטת רש"י יש חזקה שהבהמה אסורה, וממילא האוכלה לוקה, מיהו לשיטת תוס' אין על הבהמה חזקת איסור, ויש לה רק חזקת איסור אינו זבוח דהוי איסור עשה בעלמא, וממילא האוכל ממנה לא ילקה, שהרי אין מלקות על איסור עשה שאינו זבוח.

הא קמ"ל דאע"ג דאיתליד ביה ריעותא וכו'.

א. צ"ע טובא כונת הגמרא וכיון שאם לא ראינו את הבני מעיים לא היינו חוששים למידי, א"כ אף עתה שרואים את הבני מעיים ורואים שניקב בהם הזאב לא נחוש למידי, ומאי טעמא מה שהזאב ניקב את הבני מעיים מיילד לנו חשש יותר ממה שהיה הזאב נוטל את הבני מעיים ולא מחזירם כלל.

ועיין בתוס' שמבואר בדבריהם שאיירי ככהאי גונא שיש נקבים חוץ ממה שרגיל הזאב לנקב, וממילא מספקא לן דשמא הנקבים האלו אינם מהזאב, וע"כ אמרינן דאפ"ה תלינן שהנקבים האלו מהזאב, כיון שבהמה בחייה בחזקת היתר עומדת.

ובפשוטו לפי"ז עיקר מאי דבעינן לכך שנשחטה בחזקת היתר עומדת איירי לכהאי גונא, מיהו בלא"ה לא בעינן כלל "לחזקת היתר" ואף בלא"ה מותרת הבהמה כיון שאין סיבה להסתפק וכן פירש בספר לב אריה.

ב. מיהו עיין בקה"י (חולין סי' ו) שכתב שמשמעות הגמרא נראה שבכל פעם בעינן לחזקת היתר, ואף בלא שמצאנו נקבים נוספים חוץ משיני הזאב.

ובטעמא דמילתא כתב הקה"י וז"ל ונראה לומר דענין ריעותא האמור כאן אין הכוונה שרואין איזה קלקול אלא הריעותא הוא מה שבא הענין הזה לכלל עינין לדון בו דגם זה מיחשב צד ריעותא ... ומשום שיש דברים שאין חוששין להם כלל כל זמן שלא באנו לדון בהם אבל כשבאנו לדון בזה שוב אנו צריכים ראיה ברורה אע"פ שאילו לא באנו לדון בזה לא היינו חוששין בכזה ... ומשום הכי היכא דבא זאב והחזירן כשהן נקובים נהי דבמקום נקב של שיני הזאב לא חזינן שום ריעותא הא מיהא עכ"פ צריכין אנו לברר אם זהו נקב של שיני הזאב או נקב בעלמא וכיון שהדבר בא לכלל שאלה אי יש כאן חשש נקב או לא שוב חמור הוא יותר מאשר נאבדה דלא בא לכלל דיון בעניני חשש טריפות דנקב במקום הזה וזהו ענין הריעותא האמור כאן גבי בא זאב וכו' דהיינו שעכ"פ בא הדבר לכלל דיון אי יש נקב במקום הזה עכ"ל.

נשחטה בחזקת היתר עומדת.

א. צ"ע שהרי הספק שמא היתה טריפה מאז ומעולם, וא"כ אין לה כלל חזקת היתר.

ועיין בר"ן (בחיודושי הר"ן לקמן יא.) שכתב וז"ל נשחטה בחזקת היתר עומד' עד שידוע לך במה נטרפה והיינו משום דאזלינן בתר רובא ורוב בהמות אינן טרפות ומשום חזקה ליכא לאכשורה דמנלן שלא היתה טרפה מבטן אלא ודאי אף על גב דאמר בחזקת היתר' משום רובא הוא דקאמר עכ"ל, ומבואר מדברי הר"ן שחזקת היתר הכונה לרוב [וזימנין טובא שקרי הש"ס לרובא דליתא קמן חזקה ואכמ"ל].

והא דבנולד ספק מחיים לא נימא שיש רוב שהבהמה אינה טריפה, משום שכל הרוב היינו שרוב בהמות שלא נולד בהם ספק אינם טריפה, מיהו בהמה זו שנולד לה ספק מחיים אינה בכלל הרוב, וכן ביאר בקובץ הערות (סי' כח).

ב. מיהו עיין בתוס' (בע"ב בד"ה הלכתא גמירי לה בתו"ד) שכתבו וז"ל והשתא דבעי למימר דלא מוקמינן באיסור אחזקתיה כמו בסכנתא, אפילו היכא דאיכא חזקה ילפינן מסוטה וכו' עכ"ל, ומבואר דאין חוששין שמא במקום נקב ניקב הוא מטעם חזקה ממש, וצ"ע ביאור הדבר ואיזה חזקה איכא הכא.

ועיין בחוות דעת שנראה בדבריו שהכונה שמעיקרא כשנולדה הבהמה היה דינה שאם ישחטו אותה תהא מותרת, וממילא יש חזקה דמעיקרא שבזמן השחיטה תהא מותרת, ומשום הכי מותרת [והיינו כעין יבמות ל: אשה זו בחזקת היתר לשוק עומדת עיי"ש].

¹ וידוע חידושם של האחרונים שחוץ משם האיסור, יש את זה שהדבר אסור, וע"כ שייך חזקה, ואכמ"ל.

ט:

א"ל רבא מאי שנא ספק סכנתא לחומרא ספק ספק איסורא נמי לחומרא.

צ"ע טובא קו' רבא, והרי כיון שיש לבהמה חזקת היתר [שלא נראה שרבא פליג על החזקת היתר הנ"ל] א"כ פשיטא שהבהמה מותרת וכמו כל התורה כולה שסמכינן על חזקה, ואטו בעי רבא להוכיח מסכנה שאי אפשר לסמוך באיסור על חזקה, והוא פלא.

ועיין ברשב"א שתמה כן ות"י דהכא איתרע החזקה [עיי"ש בטעמא דמילתא] ומשום הכי ס"ל לרבא שלא סומכים על חזקה, ואב"י פליג עליה שאף אם איתרע החזקה אזלינן בתרה, ורק לענין סכנה החמירו, ועיין בחידושי רבי מאיר שמחה שהאריך בהא.

ולפ"ז הא דאיתי הש"ס מספק טומאה היינו דאף התם איתרע החזקה כיון שיש ספק לפנינו, והוכיח מהתם אב"י שאפ"ה אזלינן בתר חזקה באיסורים, ורבא דחי דהתם ילפינן מסוטה לטהר.

סכנה שאני.

א. בפשוטו כונת הש"ס דאע"ג דספק דאורייתא לקולא, מיהו לענין סכנה מחמירים בספק.

ולא מבואר האם כונת הגמרא דלענין סכנה החמירו מד"ס, ויש חיוב על האדם להזהר, או דלמא שכונת הגמרא שבאיסור של סכנה לא נאמר הדין של ספק דאורייתא לקולא, וחלוק האיסור הנ"ל משאר האיסורים שבתורה, ואעפ"י שבכל האיסורים של התורה ספק דאורייתא לקולא, מיהו בספק איסור של סכנה ספק דאורייתא לחומרא.

ב. ולא מבואר בגמרא מנלן הך דינא, ומנא להו לחז"ל שחלוק איסור של סכנה משאר האיסורים שבתורה שבו לא נאמר הדין של ספק דאורייתא לקולא, ועיין.

אם יכולה חולדה לשתות או נחש לרברי ר"ג פסולה וכו'.

עיין בתרומת הדשן שכתב שהטעם שלא בטלו המים שבפי חולדה ברוב המים משום שהחמירו במי חטאת שלא בטלים ברוב, ועיין בחזו"א שתמה שבגמרא בזבחים (פ.) מבואר שאף לענין מי חטאת אזלינן בתר רוב.

ועיין בהערות הגרי"ש שכתב ליישב להך גיסא שלא מהני ביטול ברוב להוסיף דינים (וכספקו של העונג יו"ט) ומשום הכי לא מהני הכא דין ביטול ברוב ליתן חלות כשרות במים.

י.

ג' משקים אסורים משום גילוי מים יין וחלב.

העולם מעיר שהרי הנחש נתקלל שבכל מאכלו טועם טעם עפר, ומאי טעמא יש לו עדיפות לשתות מים ויין וחלב ולא שאר משקים, ועיין.

השוחט בסכין ונמצאת פגומה וכו'.

א. בפשוטו עיקר סוגיין מושתת שהיכא דאיכא תרתי לריעותא לא אזלינן בתר חזקה וכדאמר הש"ס בכל דוכתא לענין מקוה, ולהכי הכא שיש סכין פגום לפנינו וכן יש חזקת איסור לבהמה לא אזלינן בתר חזקה, וממילא הבהמה אסורה, וזהו סברת רב הונא.

[ובע"ב קאמר הש"ס בחד גיסא דמ"מ הבהמה הראשונה כשרה, ומשום שאין דרך שיפגם הסכין בעור אלא במפרקת, וממילא תלינן שבזמן השחיטה של הבהמה הראשונה היתה הסכין כשרה].

ב. ולא מבואר טעמו של רב חסדא שמכשיר, והרי לכאורה יש תרתי לריעותא, ומאי שנא ממקוה שכה"ג פסול, ולשון הגמרא "סכין איתרעי בהמה לא איתרעא" וצ"ע כונת הש"ס.

ועיין בתוס' שכתבו (בתי' השני) שעיקר סברת רב חסדא כיון שיותר מסתבר שנפגם הסכין בסוף השחיטה, ומשום הכי לא נחשב שיש תרתי לריעותא, ואזלינן בתר החזקת כשרות של הסכין.

גן הדסים

ברכפלד

קרית ספר

<p>חבורת הלכה "עטרת שמואל ולאה" <small>לע"נ ה"ג שמואל ולאה ולייבו וי"ג והתורה"ג שמואל לייבו וי"ג</small></p>	<p>חבורת דף היומי "חבורת השותפים"</p>	<p>חבורת מסכתות ש"ס "תורת מאיר" <small>לע"נ הרה"ח ר' מאיר גורן זצ"ל</small></p>	<p>חבורת דף היומי "תורה שלמה" <small>לע"נ הרה"ח ר' שלמה זילבר זצ"ל</small></p>	<p>חבורת הלכה "תורת שלמה זלמן" <small>לע"נ הרה"ח ר' שלמה זלמן זלמן זצ"ל</small></p>	<p>חבורת דף היומי "חבורת השותפים" "חזון יקותיאל" <small>לע"נ הרה"ח ר' יקותיאל זעא וחתן ר' יצחק</small></p>	<p>חבורת מסכתות הש"ס "עליית אליהו" <small>לע"נ הרה"ח אליהו ז"ל גן הירקון וירושלם עמ"ק סל"ט</small></p>	<p>חבורת ליבו הפץ <small>בית המדרש קהילת קצות החושן</small></p>
--	---	--	---	--	---	--	---

[ובפשטו עיקר סברתם שיסוד דינא דתרתא לריעותא ענינו שאעפ"י שחזקה בשורש הספק אלימא, מיהו החזקה הנ"ל איתרע שהרי חסר לפניך, מיהו היכא שליכא ריעותא בחזקה הנ"ל, ומשום שמסתבר שהריעותא נוצרה אחרי השחיטה משום העצמות, ממילא נחשב חזקה מעליא ואזלינן בתרה, ופשוט].

י:

מנא הא מילתא דאמור רבנן אוקי מילתא אחזקיה וכו' דלמא אנדפיק ואתא בצר ליה.

א. משמעות דברי הגמרא שלולי דינא דחזקה צריך לחשוש על נגע ברגע כמימריה שהשתנה, והוא חידוש גדול דלכאורה מהיכי תיתי שהדבר ישתנה שנחשוש כל כך.

ועיין בקובץ הערות (סי' סז סק"ז) שתמה שלפ"י כל אדם שנמצא ברה"י צריך לחשוש כל רגע שנטמא, שהרי לא סומכים על חזקה במקום ספק טומאה ברה"י, וזו ליתא.

עוד יל"ע דכיון שלא סמכינן על חזקה במקום דאיכא לברורי, א"כ כל אדם יצטרך לבדוק את המקוה לפני שטובל בו שמא נחסר וזו לא שמענו.

ב. ובפשטו ודאי שאף לולי דין חזקה לא צריך להסתפק ולחשוש לשינויים, וכל ריעותא דלא חזינן לא מחזקינן, מיהו לענין נגע שאני שאירי כשבסוף נחסר ודנים מתי נחסר וכמש"כ תוס' בסוגיין ובכהאי גוונא בעינן לדין חזקה.

ועיין בתוס' בנדה (ב:) שכתבו בתו"ד שדרך נגע להתחסר, ולפ"י נחא דמשום הכי בעינן לדין חזקה, מיהו בלא"ה לא בעינן לדין חזקה ואין לחוש שמא הנגע השתנה ברגע כמימריה.

ג. ועיין ברמ"א (יו"ד פג סעי' ה) שלא צריך לחפש ולבדוק בתוך דגים טהורים שמא התערב בהם דגים טמאים, וכתב שם הש"ך (בסקי"א) וז"ל הטעם דאחזקי איסורא לא מחזקינן ואפילו היכא דאיכא לברורי ואף שאין סומכים לכתחלה על החזקה במקום דיכולים לבררו מיהו הכא אין אנו מתירין הדגים מכח חזקה אלא אדרבה אמרי' מהיכי תיתי יהא כאן איסור עכ"ל.

ועי"ש בפמ"ג (שפ"ד סקי"א) שכתב וז"ל וכללא הוא כל דמטעם חזקה או רובא כל היכא דאיכא לברורי בקל מבררינן משא"כ היכא דהטעם דמהיכי תיתי נחזוק איסור אין צריך לפשפש כלל אף דאיכא לברורי בקל עכ"ל, ומבואר כנ"ל שאף לולי דין חזקה לא צריך לחשוש שיש איסור, ולפ"י ע"כ הא דבבית המנוגע בעינן לדין חזקה משום שדרכו של נגע להתחסר וכמשנ"ת.

מיהו עיין לקמן משנ"ת.

תניא דלא כרב אחא.

א. עיין ברש"י שכתב (בד"ה תניא) וז"ל תניא דלא כרב אחא דלא אוקי אחזקתו אלא ביצא דרך אחריו, ומשמע מרש"י שרב אחא לא ס"ל כלל לדינא דחזקה.

ועיין ברבינו גרשום שכתב וז"ל רבי אחא לא ס"ל שאוקמיה מילתא אחזקיה עכ"ל, ומשמע לכאורה שרבי אחא לא ס"ל כלל לדין חזקה, והוא חידוש עצום.

וצ"ע טובא כיצד שרי לבוא על אשה והרי אולי היא נטמאת ואעפ"י שיש לה חזקת טהרה, מיהו לא סמכינן על חזקה, וכן לפ"י כל אדם לפני שטובל במקוה צריך לבדוק שיש בו מ' סאה, וכל אשת כהן שרוצה לאכול בתרומה צריכה לבדוק כל רגע ורגע שבעלה חי, והוא רחוק, וצ"ע. [ומצינן למימר שבכהאי גוונא שלא חזינן ריעותא לא בענן לדין חזקה, ועיין בקטע הקודם].

ב. ועיין בתוס' (לקמן בע"א) שפשיטא להו שרב אחא לא פליג על דין חזקה, ועיין במהרש"א שכתב שרבי אחא קים ליה דינא דחזקה מהלכה למשה מסיני.

יא.

מגלן דאזלינן בתר רובא דכתיב אחרי רבים להטות.

מבואר בגמרא שהדין שהולכים אחר הרוב ברובא דאיתא קמן נלמד מסנהדרין דכתיב בהו אחרי רבים להטות.

וצ"ע דלכאורה הטעם שבסנהדרין אזלינן בתר רוב, כיון שיש הסתברות שהרוב צודק, וממילא פוסקים את הדין כמו הרוב, מיהו לענין ט' חנויות שאין הנושא מי צודק אלא מהיכן בא הבשר, א"כ כיון שיש מיעוט חנויות טרפות מהיכי תיתי דלא חיישינן למיעוט.

ובפשוטו הביאור שגדר הדין שבסנהדרין הולכים אחר הרוב ענינו שכל דין ודיין נחשב כצד שכך הדין, וממילא כשבאים לדון כיצד לפסוק יש לנו ב' צדדים נגד צד אחד, וחדשה התורה שפוסקים כמו רוב הצדדים ולא חוששים לצד המיעוט, והכי נמי כשנדון על חתיכה שנמצאת תולים שהיא מרוב הצדדים ולא חוששים למיעוט.

מגן דאזלינן בתר רובא דכתיב אחרי רבים להטות.

ועיין במדרכי (רמז תקצב) שתמה בשם רבינו יקר שהרי הדיינים קבועים ועומדים במקומם הם, ובקבוע לא אזלינן בתר רובא.

ועי"ש שתי' וז"ל וי"ל שלא שייך למימר כל קבוע כמחצה אלא היכא דאיכא ספיקא לברר הדבר כגון גבי תשעה חנויות שלקח ואין יודע מאי זה לקח וכן בתשעה ישראל ועובד כוכבים אחד ביניהם שאינו יודע על מי זרק אף על פי שבדאי יודע שהיהודי לשם ונתכוון לזרוק בין כלם מאחר דעובד כוכבים אחד ביניהם פוטרין ליה אבל אם מתכוין ואמר לאותו ישראל אני מתכוין חייב אף על פי שהעובד כוכבים עומד ביניהם וה"נ בסנהדרין כיון דיודעין ורואין מי הן המזכין ומי הן המחייבין דין הוא שנלך אחריהם ועוד דאין עושין מעשה בגופן אלא אחר הדבור הנבדל והנפרש מפייהם והוי כבשר הנמצא דאמרי' ביה כל דפריש מרובה פריש עכ"ל.

רובא דאיתא קמן כגון ט' חנויות לא קמבעיא לן כי קמבעיא לן רובא דליתא קמן כגון קטן וקטנה.

א. משמע בגמרא שרובא דאיתא קמן עדיף מרובא דליתא קמן, ואעפ"י שידעין לדינא דרובא דאיתא קמן אכתי לא ידעין לדינא דרובא דליתא קמן, וכן מצינו בכמה דוכתי וכדלהלן.

א) בתוס' (יבמות סז:) כתבו שכל מה שר"מ חייש למיעוטא היינו ברובא דליתא קמן מיהו ברובא דאיתא קמן לא חייש ר"מ למיעוטא, ומבואר שרובא דאיתא קמן עדיף על רובא דליתא קמן.

ב). ועיין ברשב"ם (ב"ב צג:) שכתב שברובא דאיתא קמן אזלינן בממון אחר הרוב, ורק ברובא דליתא קמן לא אזלינן בממון אחר הרוב.

ג) ועיין בתוס' שנקטו שאעפ"י שהסוגיא בסנהדרין (ס.ט.) דנה האם אזלינן אחר הרוב בנפשות מיהו כל זה ברובא דליתא קמן מיהו ברובא דאיתא קמן אזלינן בתר רוב ואף בנפשות, והיינו כנ"ל שכחו של רובא דאיתא קמן אלים מרובא דליתא קמן.

ב. ולא מבואר מאי טעמא רובא דאיתא קמן עדיף על רובא דליתא קמן, ומאי טעמא כל רובא דליתא קמן לא נחשב גם רובא דאיתא קמן, שהרי ידעין שיש בעולם גם מהרוב וגם מהמיעוט ושפיר הוי רובא דאיתא קמן.²

ועיין בקה"י שכתב שעיקר החסרון של רובא דאיתא קמן משום שלא ראינו שיש רוב שאינם טריפות, והוי רק אומדנא בעלמא שרוב בהמות אינם טרפות, ומשום הכי לא אלים הרוב כל כך כמו רובא דאיתא קמן שנודע לנו בודאי שיש רוב.

ויל"ע בהא ומאחר שרובא דליתא קמן הוי ודאי, ולא צריך לחשוש שהטבע לא כמו הרוב, א"כ מה לי שלא בדקנו את זה להדיא, והרי ודאי שהכי ניהו, ואף יכול להשבע שהכי ניהו (וכמבואר ביבמות קיט: שאפשר להשבע על סמך רובא דליתא קמן) ומאי טעמא יגרע כוחו מרובא דאיתא קמן, ועיי

כמה ענינים לדון בדיני רוב.

א.

הסתפקו העולם האם יש דין רוב באיסורים של בנ"א לחבירו, וכגון לבזות את הגויים בפני אדם, ולהך גיסא שהוא גר מתבזה הוא בזה [וכלשון חז"ל גר עד עשרה דורות לא תבזי ארמאה באפיה] ויש כאן איסור הונאת דברים, מיהו רוב בני אדם אינם גרים ואינם מתבזים, ויל"ע אם יכול לסמוך על רוב ולבזות את העכו"ם או לא, ועיין.

ב.

² ואף דליכא פרישה מיהו מוכח בדוכתי טובא דלא בעינן פרישה כדי שיהיה לדינא דרובא דאיתא קמן.

ידוע הנידון שהאינדא כעשרים אחוז מכלל הבהמות החולבות הם טרפות, והחלב שלהם מעורב בשאר החלב, ונמצא שיש בכל כוס חלב כעשרים אחוז חלב מבהמה טריפה שחלבה אסור מהתורה, וצ"ע כיצד שותים חלב [ולכא למימר שהחלב שלהם מתבטל בחלב הכשרות, שהרי מין במינו בעי שישים והכא ליכא הא].

וידוע יסוד בתראי שאעפ"י שיש סטיסטיקה שיש עשרים אחוז טרפות, מיהו דינא דרוב לא שייך כלל לסטיסטיקה ואעפ"י שיש לנו סטיסטיקה שעשרים אחוז מהבהמות טרפות אפ"ה דנים על כל בהמה ובהמה ומכריעים שאינה טריפה וממילא אפשר לשתות מהחלב שלה.

ג.

ונפק"מ מכל זה שידוע מה שפסק מרן הגר"ש שאפשר להכניס מת למטוס שיש שם 300 אנשים, ואעפ"י שמתוך 300 איש ודאי שיש שם כהן אחד, מיהו דנים על כל אדם בנפרד, ועל כל אדם בנפרד יש רוב שאינו כהן.

ולפ"ז מעיקר הדין מותר להכניס מת אף לסיום הש"ס ביד אליהו, ומשום שלא איכפת לן שיש סטיסטיקה שודאי שיש כאן כהן.

ועכ"פ מבואר מכל זה שרובא דליתא קמן לא שייך כלל לסטיסטיקה, ופשוט. [ואכמ"ל מדוכתי טובא שחזינן הכי, וכן מדוכתי טובא שחזינן לא כן].

והעולם מעיר על כך מדברי הרשב"א שבועות (יז.) שכתב וז"ל כתב הרמב"ן ז"ל הלכך כהן שמת לו מת שהוא מותר לטמא לו צריך הוא לזוהר לקבורו בסוף בית הקברות כדי שלא יכנס לבית הקברות ושלא יטמא בקברות אחרים כשיפרוש מקברי קרוביו ויצא, ואי משום דרוב ארונות יש בהם פותח טפח אי אפשר שלא יהיה שם אחד שאין בו פותח טפח או עצם כשעורה עכ"ל, ומשמע שלא סגי בכך שכשנודן על כל קבר וקבר יש רוב שיש בו פותח טפח.

ד.

ידוע נידון העולם בגדר רובא דאיתא קמן, ומפורסם לומר שרובא דאיתא קמן לא חשיב בירור, והוי הכרעה של התורה.

ויש לחדד דבר זה שאם יש לאדם 16 ערימות של חוטים, ובכל ערימה יש 51 חוטים שכשרים לציצית ו49 חוטים שפסולים לציצית, יכול אדם לקחת מכל ערימה וערימה חוט אחד וביחד לעשות מכך ציצית, ואעפ"י שמסתבר טובא שהציצית שלו פסולה [שהרי כדי שהציצית תהא כשרה צריך ש- 16 פעמים יצא אחד מהחמישים ואחד ולא מהארבעים ותשע, וזה דבר שלא מסתבר כלל] אפ"ה הציצית כשרה מדין הולכים אחר הרוב [ולא רק מדין ביטול ברוב] ומשום שדין רוב הוא הכרעה של התורה ולא שייך כלל לסברא.

ויש לדון כהאי גונא לענין רובא דליתא קמן האם ניזיל בתר רוב או לא, ואכמ"ל.

ה.

עיין ברע"א (יבמות קיט:) שמבואר בדבריו שיותר להשבע על סמך רובא דליתא קמן, ומשום שרובא דליתא קמן חשיב בירור ולא צריך לחוש למיעוט שאינו כן.

ולפ"ז יכול אדם להשבע על כל אשה מעוברת שלא תלד זכר [שהרי מחצה זכרים מחצה נקבות ומיעוט מפילות] והוא חידוש.

ונטית הדברים שאעפ"י שעל סמך רובא דאיתא קמן לא שייך להשבע, ומשום שאינו בירור אלא הוי גזירת הכתוב למיזל בתרא, מיהו לא נחשב בירור (עיין רע"א כתובות יג. וש"ש ש"ב פט"ו) וממילא לא שייך להשבע עלה [ויש לדון דשמא יהיה אפשר להשבע משום שאלזינן בתר רוב גם לענין איסור שבועה, ואכמ"ל].

אתיא משבירת עצם בפסח דאמר רחמנא ועצם לא תשברו בו.

צ"ע מגלן דאזלינן בתר רובא, דלמא אה"נ כל קרבן פסח צריך לשבור ע"י נכרי לבדוק שאינו טריפה, ועיין ברע"א (תנינא קלב ונדפס בסוגיין) שתמה כן, ועיין.

ועיין בקוב"ש פסחים (אות ריא) שכתב לתרין וז"ל אפשר לומר דכיון דאסור לשבור עצם בפסח ממילא איבא בזה משום משמרת רחמנא אמר עביד ליה שימור ואם כן חייב להציל משבירה הבאה מאליה וכל שכן שאסור לגרום שבירה ע"י נכרי.

יא:

אתיא ממכה אביו דאמר רחמנא קטליה ואמאי ליחוש דלמא לאו אביו ניהו אלא לאו משום דאמרין רוב בעילות אחר הבעל.

א. משמעות הגמרא נראה שאירי אף בסתם אשה שאין חשש שזינתה, ואפ"ה לולי דין רוב היינו חוששים שמא הבן לא מבעלה, ומשום שחישנין שמא זינתה, ולא אזלינן בתר רוב שאינם מזנות, ולא בתר חזקת צדקת שהרי "אין אפטרפוס לעריות" [וכמבואר בתירוץ הגמרא].

מיהו עיין בתוס' שנראה בדבריהם (עיין בד"ה כגון ובמהרש"א ושאר אחרונים מש"כ בביאור דבריהם) שאה"נ מצי הש"ס למידחי שהטעם שהורגים כל מכה אביו משום שמוקמינן לאמו בחזקת צדקת שלא זינתה.

אתיא ממכה אביו דאמר רחמנא קטליה ודלמא לאו אביו ניהו.

א. משמעות דברי הגמרא נראה שלולי דין רוב היינו חוששים על כל אדם דלמא אינו בנו של אביו, ושמא אמו זינתה עם אדם אחר, והוא תימא דמהיכי תיתי לחוש להא, ולא דמי לכלל רובא דליתא קמן שבטבע יש גם רוב וגם מיעוט ומשום הכי ס"ד לחוש למיעוט, מיהו הכא מהיכי תיתי לחוש שאמו זינתה, ומהיכי תיתי לחוש שאינו בן של אביו.

ועיין בתורת חיים שתמה מאי טעמא לא מוכיח הש"ס דין רוב מהא דכל אדם מותר לישא אשה, ודלמא ממזר ניהו ואסור לו לישא בת ישראל, ודלמא היא ממזרת ואסורה להנשא לשוק [ועכ"פ להך מ"ד דלא ס"ל דספק ממזר מותר].

ועיין בחת"ס שתמה כע"ז וז"ל הנה בכלל הסוגיא מיירי מספק שהוא בטבע כגון קטן וקטנה שיש בטבע העולם שילודו סריסים ואיילונית או טרפות מן הבטן וכיוצא אך לחוש למקרה שיזדמן קשה הענין מאוד בודאי אין לדבר סוף ויהיה לחם שנתעלם מן העינין אסור שמא נפל עליו חלב או דבר האוסרו, ודלמדין ממכה אביו ואמו צ"ע גדול איך ס"ד לחוש למקרה שמא בא עלי' א' ואינסה ואין לדבר סוף עיי"ש.

והעולם מוסיף לתמוה (ועיין קובץ הערות סי' סז) שאם לולי דין רוב צריך לחשוש לכלל מצייאות שיכולה להיות א"כ מאי טעמא לא מוכיח הש"ס שאזלינן בתר רובא מהא שמותר כהן ללכת ברחוב, ולא צריך לחשוש שמא יש תחתיו מת, ואבותינו הלכו במדבר ואף הכהנים, ולא חששו שמא קבור מת מתחת רגליהם, וע"כ שלא צריך לחשוש לכך, ואזלינן בתר רוב, וצ"ע מאי טעמא לא מוכיח הש"ס מהתם.

ב. ובפשוטו הביאור בכל זה שודאי שלא צריך לחשוש לדבר שאין לנו סיבה להסתפק עליו, ואדם יכול לישא אשה ולא צריך לחשוש שמא ממזר הוא, וכהן יכול ללכת ברחוב ולא צריך לחשוש שמא יש תחתיו מת, ואדם ששחט בהמה לא צריך לחוש שמא אדם החליף את הבשר שלה (כקו' חת"ס) ועיקר הנושא כשנצרך נתון ואין לנו ידיעה ברורה עליו, וכגון הכא שבאים להרוג אותו משום שהכה את אביו, ואין לנו ידיעה ברורה שהוא אביו, ואף שלא צריך לחשוש לדבר שאין סיבה להסתפק עליו, מיהו כשבאים לקבוע נתון שהוא הכה את אביו צריך ידיעה ברורה שהיא אביו, ולא סגי בכך שאין לנו סיבה להסתפק, ומהא מייתי הש"ס דאזלינן בתר רובא, וע"י רוב נחשב שיש לנו ידיעה ברורה שהוא אביו.

אלא לאו משום דאמרין רוב בעילות אחר הבעל.

א. בפשוטו כונת הגמרא שאף אם באמת זינתה מיהו יותר פעמים נבעלה לבעלה, וממילא תלינן את העובר ברוב בעילות שהיו מבעל ולא במיעוט בעילות שזינתה.

ויל"ע דלכאורה הך מילתא לא שייך כלל לרובא דליתא קמן אלא לרובא דאיתא קמן [שהרי יש לפנינו בעילות עם הבעל ובעילות עם איש אחר ותולים את הבעילות בבעל ולא באיש אחר] וצ"ע כיצד יליף מהתם הש"ס דין רובא דליתא קמן.

ולכאורה צ"ל שאה"נ אחרי שנדע שרוב הבעילות מהבעל נתלה את זה בבעל, ומשום דינא דרובא דאיתא קמן, מיהו עצם הדבר שרוב בעילות אחר הבעל אינו ודאי אלא רוב, ורוב נשים יותר נבעלות לבעליהן, והא הוי רובא דליתא קמן, ומהכא יליף הש"ס לרובא דליתא קמן, ודוחק, ועיין לקמן.

אלא לאו משום דאמרין רוב בעילות אחר הבעל.

א. בפשוטו לפי"ז אם ידענו שהיתה רק פעם אחת תחת בעלה, ממילא לא אמרינן שהולד ממנו שהרי ככהאי גונא לא שייך לומר רוב בעילות אחר הבעל, וממילא יש להסתפק על כל אשה שהיתה רק פעם אחת תחת בעלה והתעברה שמא העובר אינו ממנו, שהרי ככהאי גונא לא שייך רוב בעילות אחר הבעל, ואף שלא ידענו כלל שזינתה אין אפטרפוס לעריות וכמבואר בסוגיין.³

³ ועיין מש"כ לעיל דלשיטת תוס' לא חוששים על סתם אשה שזינתה ומוקמינן לה בחזקת צדקת, מיהו לפי הגירסא שלפנינו חוששים על כל אשה שמא זינתה.

ועיין בפמ"ג (פתיחה כוללת ח"ה אות כה) שתמה שלא מצינו בפוסקים דבר זה.

ובאמת שיש לציין שבמהרש"ל (פסחים פז.) נראה שאשה שבעלה זקן לא אמרינן בה רוב בעילות אחר הבעל, ומשום שזקן בועל ביאה אחת ופורש עיי"ש והדברים מחודשים.

ב. ועיין בהפלאה (בספרו פנים יפות ויקרא פ"ח פסוק ט) שכתב לבאר דינא דרוב בעילות אחר הבעל וז"ל הא דאמרינן רוב הבעילות אחר הבעל אין הפירוש מפני שרגיל אצלה בביאות הרבה דלא חלקה התורה אפילו לא נתייחד עמה הבעל אלא פעם אחד תולין הולד בבעל, אלא הפירוש הוא דרוב הנבעלות הם מבעליהן להכי כל היכא דאיכא למתלי בבעל אזלינן בתר רוב הבעולות מבעליהן עכ"ל.

ועיי"ש שכתב שלפ"ז בגונא שלא תופסים הקידושי וכגון בחייבי כריתות ממילא לא אמרינן דרוב בעילות אחר הבעל עיי"ש.

ג. ולפי דברי הפלאה ניחא מאי טעמא חשיב רובא דליתא קמן ולא רובא דאיתא קמן, ומשום שאין הביאור שתולים שהתעברה מרוב הבעילות שמהבעל ולא מהמיעוט שאינם מהבעל, אלא שכיון שרוב נשים מתעברות מבעליהן ממילא תולים שאף האשה הזאת התעברה מבעלה, ודו"ק.

אלא לאו משום דאמרינן זיל בתר רובא ורוב בעילות אחר הבעל.

א. בפשוטו מבואר בסוגיין שכל אדם לא ידוע בודאי שהוא בן של אביו ורק שסמכינן על רוב לומר שהוא בן של אביו.

ותמהו האחרונים שלפ"ז כשיש נושא ממוני נימא אין הולכים בממון אחר הרוב, ודלמא לאו אביו ולא נוכל להוציא ממון על סמך הא, וצ"ע כיצד יורש יכול להוציא ממון אביו ודלמא לאו אביו ניהו, וכן באונס ומפתה כיצד יכול האב לתבוע ממון מהאונס ודלמא לאו אביו ניהו, ואין הולכים בממון אחר הרוב, וכן כיצד יכול הכהן לתבוע מהאב חמש סלעים של פדיון הבן והרי דלמא לאו אביו ניהו ואין הולכים בממון אחר הרוב.

ועוד יל"ע שמבואר בגמרא (קידושין יז:) שעכו"ם יורש את אביו דבר תורה, ותמהו בתראי להך גיסא שבעכו"ם לא נאמר דין רוב (ופליגי בהא בתראי) א"כ כיצד עכו"ם יורש את אביו והרי דלמא לאו אביו ניהו ואין הולכים בממון אחר הרוב.

ב. ועיין בהפלאה (סוף"ק דכתובות) שכתב שאעפ"י שאין הולכים בממון אחר הרוב, מיהו אם הלכו אחרי הרוב לשאר מילי ממילא אף לענין ממון אזלינן בתר רוב, ולפ"ז ניחא דכיון שהכא הוחזק הבן כאביו לענין מצות כיבוד אב ושאר מילי, ממילא אף כשדנים לענין ממון נחשב הבן כאביו.

מיהו יל"ע דהראשונים פליגי ביסודו של הפלאה, וברשב"א וברמב"ן (כתובות שם) מבואר שלא כדבריו, ולפ"ז הדרה ק' לדוכתיה, ועיין בקה"י מש"כ בהא.

ג. ובפשוטו הביאור שלולי שהיה בתורה דין רוב היינו צריכים לחשוש לכל מאורע אפשרי, ומשום הכי היינו צריכים לחשוש על כל אחד דלמא לאו אביו, וע"כ התחדש דין רוב ונאמר שלא צריך לחשוש לכל מאורע, מיהו אכתי יש מקומות שיש לפנינו מיעוט, וכגון לענין טריפה שיש בטבע העולם מיעוט טריפות, וכן לענין סריס ואילונית שבטבע העולם יש מיעוט של סריסים, ויש מקומות שאין כלל מיעוט קיים, ואין קיים בטבע מיעוט שלא כהרוב.

ומעתה נראה שכל ההגבלות שיש ברוב [וכגון שאין הולכים בממון אחר הרוב, וכן שבעכו"ם לא אזלינן בתר רוב] אין ענינו שלא סומכים על דין רוב בממון, אלא שבממון חוששים למיעוט, ואף המיעוט נחשב כצד, מיהו כל זה כשיש לפנינו רוב ומיעוט, ובכחאי גונא אף המיעוט חשיב צד, מיהו לענין מכה אביו, אין לפני מיעוט שאינו אביו, ומשום שמהיכי תיתי שאינו אביו, ומשום הכי אפשר לסמוך על רוב כהאי גונא ואף לענין ממון, ודו"ק.

וכי תימא דבדקינן ליה הא קא מינוול.

בהערות הגרי"ש הוכיח מהכא שאיסור ניוול המת הוא מן התורה דאל"כ מה קשה לש"ס, אה"נ כונת קרא שינוולו את המת, ופשוט.

דלמא במקום סייף נקב הוי.

מבואר שלולי דין רוב היינו צריכים לחשוש שבדיוק במקום הסייף היה נקב, ואעפ"י שאין שום ריעותא לפנינו.

וידוע נידון חכמי הזמן באדם שקדח בקיר ביתו ועבר המקדח לקיר שכנגדו ועשה חור בבגד התלוי בקיר שכנגדו, ותבעו לדין תורה, וטען הקורח דלמא היה נקב במעיל במקום המקדח, ואעפ"י שמהיכי תיתי לומר כן, מיהו בסוגיין מבואר שכל מה שלא אמרינן כן משום שאזלינן בתר רוב, ולפ"ז בממון שלא אזלינן בתר רוב, ממילא מצי לטעון דלמא במקום נקב – נקב הוי, ועיין.

ודלמא היכא דאפשר אפשר דאי אפשר אי אפשר.

גן הדסים		ברכפלד		קרית ספר	
חבורת הלכה "עטרת שמואל ולאה" לע"ה ר' שמואל ולאה וליינר ז"ל והתורה שמואל ליינר ז"ל	חבורת דף היומי "חבורת השותפים"	חבורת מסכתות ש"ס "תורת מאיר" לע"ה הרב ר' מאיר גורן ז"ל	חבורת דף היומי "תורה שלמה" לע"ה הרב ר' שלמה זילבר ז"ל ועם מילך כשר ז"ל	חבורת הלכה "תורה שלמה זמן" לע"ה הרב ר' שלמה זמן ז"ל	חבורת דף היומי "חבורת השותפים" חבורת דף היומי בהלכה "חזון יקותיאל" לע"ה הרב ר' יקותיאל ז"ל
חבורת מסכתות הש"ס "עליית אליהו" לע"ה הרב ר' אליהו ז"ל בן הרב ר' יצחק שמשון ז"ל	חבורת ליב הפץ בית המדרש קהילת קצות החושן				

א. לא מבואר כונת הגמרא ואם לא נאמר דין רוב בתורה מה לי אם אפשר ומה לי אם אי אפשר.

ועיין בתוס' (בתו"ד בד"ה ליחוש) שמבואר בדבריהם שכונת הגמרא שדלמא כל מה שנאמר דין רוב בתורה היינו רק ככהאי גונא שבלא"ה אי אפשר לקיים את הפסוק, מיהו אם אפשר לקיים את הפסוק גם באופן אחר ממילא לא נאמר דין רוב.

ובפשוטו גדר הדין שבגונא שאי אפשר לקיים את דין התורה בלא למיזל בתר רוב, א"כ על כרחך שכונת התורה למיזל בתר רוב, דאל"כ לא יתקיים דין התורה, מיהו בלא"ה לא אזלינן בתר רובא.⁴

ב. מיהו עיין ברש"י (בד"ה היכא דאפשר) שנראה בו שכונת הגמרא שדלמא כל מה שהקילה התורה שאפשר לסמוך על רוב היינו בגונא שלא מצינן לברר, מיהו בגונא שאפשר לברר וכגון בטריפות שאפשר לבדוק שאין טריפה, וכן בקטן וקטנה שאפשר להמתין עד שיגדילו ויתברר שלא יהיו סריסים ממילא לא אזלינן בתר רוב.

ובפשוטו הביאור שכל דין רוב היינו קולא מסוימת שלא צריך לדעת דבר בתכלית הידיעה וסגי בכך שעפ"י רוב מבורר הדבר, וכל מה שהקילה התורה הא רק בדבר שאי אפשר לברר ולא בדבר שאפשר לברר.

ג. ולא מבואר בגמרא כיצד ר"מ אכל בשר חולין, והרי בזה אפשר לברר, וטו נימא שר"מ בדק את כל הי"ח טריפות.

ועיין ברשב"א (לעיל ט). שכתב וז"ל ולר"מ היכא דאיפשר איפשר היכא דלא איפשר לאיפשר ואף על גב דבחולין אפשר למיבדק כיון דגבי פסח וקדשים לא אפשר וסמכינן ארובא אף בחולין כן דלחצאין לא שרא לן רחמנא עכ"ל, ומשמע מדברי הרשב"א כאופן א' שהוי קולא של התורה שאפשר לסמוך על רוב אף כשאפשר לברר, ומשום שזימנין שאי אפשר לברר וכגון פסח וקדשים.

ודלמא היכא דאפשר איפשר היכא דאי אפשר דאי לא תימא הכי לר"מ היכי אכיל בישרא.

עיין בתוס' (לקמן בע"א בד"ה פסח) שמבואר בדבריהם שכל מה שר"מ חייש למיעוטא הוי רק מד"ס ולא מהתורה, וצ"ע דא"כ מאי שייטא דינא דר"מ שס"ל שחכמים תקנו לא לסמוך על רוב כשאפשר לברר, לסוגיין דקאי לענין מתי חידשה התורה דין רוב.

ובאמת שעיין במרדכי שנקט שר"מ חייש למיעוטא מהתורה, ולפי"ז ניחא היטב, וכן נראה ברשב"א בסוגיין, מיהו בתוס' מבואר לא כן, וצ"ע כנ"ל, ועיין מהרש"א.

יב.

רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן.

א. עיין בבית הלוי (ח"ב סי' ד) שכתב שנחלקו הראשונים האם דינא דרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הם היינו מדין רוב, ומשום שיש סתמא ורוב שרוב השוחטים מומחים, או דלמא שיסודו מדין עד אחד נאמן באיסורים, והיינו שכל אדם מישראל מוחזק שלא ישחוט א"כ מומחה, וממילא כשאדם שוחט נחשב שיש עדות שהוא מומחה וע"א נאמן באיסורים.

ב. ועיין ברא"ש בסוגיין (סי' טז) ובתוס' (בכורות כ:): שתמהו מאי טעמא לא נימא סמוך מיעוטא של השוחטים שאינם מומחים לחזקת איסור של הבהמה ואיתרע ליה רובא.

ועי"ש ברא"ש שתירץ שרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הם הוי רוב שמצוי ושכיח טובא, וברוב כהאי גונא לא אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה.

ומבואר מדברי הרא"ש שהבין שהך דינא של רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הם הוי מדין רוב ולא מדין ע"א נאמן באיסורים.

יב:

קטן יש לו מחשבה או אין לו מחשבה.

⁴ ויש שביארו שהכא חידשה התורה דין רוב, מיהו יש שביארו שהכא כונת התורה גופא לדבר שעפ"י רוב הכי ניהו, וכשאמרה תורה שמכה אביו ימות הכונה אינו לאביו בקמי שמיא גליא, אלא לאדם שעפ"י רוב נידון כאביו, וכשאמרה תורה שהורגים רוצח הכונה שהורגים אדם שעפ"י רוב רצח, וכן אידך, מיהו הדברים מחדשים.

שוב מצאתי כן ברע"א (ח"א קז) בשם ר' שלמה אייגר, ועיין בחידושי הר"ן סנהדרין (ט). שכתב וז"ל ובדיני נפשות מי אזלינן בתר רובא, וא"ת והא בפ"ק דחולין ילפינן מדיני נפשות דאזלינן בתר רובא משום דלא חיישינן דילמא טריפה הרג, י"ל דהתם מייירי היכא דאי אפשר למיבדקה להרוג אי חיישינן למימר שמא במקום נקב נקב ובכה"ג כיון דאמר רחמנא דנקטול רוצח על כרחין סבירא לן דאזלינן בתר רובא דאינשי דלא הוו טריפות. אבל היכא שאפשר לקיים את הדין במקום שיש לפטור אחד מפני חשש הי' ראוי לחוש בו כגון זה שאפשר שיהא ראוי לקרותו אב דמכיון ששהה שנים וג' חדשים משהביא שתי שערות והיינו דמקשי' מושפטו העדה והצילו העדה עכ"ל, ולכאורה זה כונתו, ועיין.

א. עיין בתוס' שכתבו שאעפ"י שסתמא לשמה כשר, מיהו מספקא לש"ס דשמא מחשבת הקטן גרע, ולא מבואר כונתם שהרי הקטן צווה ואומר שכוונתו לשם עולה, ומאי טעמא נימא שגרע הך מחשבה מסתמא, ועיין.

ב. ולא מבואר גוף ספק הש"ס והנה הדין שקטן אין לו קנינים ואין לו חלויות ילפינן ליה מקרא [ואכמ"ל] מיהו מסברא יש קטן שיש לו דעת לעשות קנין, ורק שאפ"ה חידשה התורה שקטן אין לו כח לפעול חלויות.

ולכאורה כל זה כשדנים להחיל חלויות מיהו כשדנים על דבר מציאותי האם יש לו מחשבה או לא, לכאורה כל מקרה לגופו וקטן שקרוב לגיל י"ג יש לו דעת, וצ"ע ספק הש"ס, ועיין.

עוד יל"ע דבפשוטו כל החסרון של קטן היינו בדעת, והיינו שאין לו דעת מספיקה להחיל ולקבוע, מיהו לכאורה לענין לשמה והכשר לא בעינן "דעת" אלא מחשבה, ולא צריך שיקבע הקטן מידי, אלא שיחשוב, וצ"ע מהיכתי תיתי שקטן לא יהיה לו מחשבה.

ג. ומשמע שמספקא לש"ס שאף בהנך מילי שאייתי הש"ס [דהיינו לשמה וכן יחוד כלי ורצון להכשר] בעינן דעת לקבוע דבר וכמו קנינים, ולא סגי במחשבה בעלמא, ומשום הכי מספקא לש"ס דשמא לקטן אין דעת, ועיין בקטע הבא.

קטן יש לו מחשבה או אין לו מחשבה.

א. ידוע קו' בתראי מאי טעמא בעינן קרא ד"לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך" ולכאורה תיפוק ליה משום איסור ספיה וככל התורה כולה [והרי אף קרא דלא תעשה כל מלאכה קאי בעושה על דעת אביו וכמפורש בגמרא].

ויש אחרונים שכתבו עפ"י סוגיין שקטן אין לו מחשבה, וממילא מסברא לא נאסר כלל בשבת, ומשום שהוי כמתעסק ואין זה מלאכת מחשבה, ומשום הכי בעינן קרא שאפ"ה מצווה בהא האב ועיין בחידושי הרי"ם (בשו"ת סי' ג) שתמה כע"ז.

והדברים מחודשים טובא דלכאורה מ"מ כשקטן עושה מעשה [ועכ"פ קטן שאינו תינוק כ"כ] יש לו דעת לעשות את המעשה, ומאי טעמא יחשב מתעסק, ועיין באמרי בינה ובאחיעזר (ח"ג סי' פא) שדנו בהא.

ב. ועיין בטורי אבן (חגיגה ו). שתמה מה הועילו חכמים בתקנתם שתקנו מצות חינוך לקטן, והרי הקטן לא מקיים בכך שום מצוה, שהרי קיי"ל שמצוות צריכות כונה, ולמבואר בסוגיין לקטן אין כונה.

ג. והעולם מעיר שהראשונים דנו האם קטן יכול להוציא גדול בברכת המזון, ודנו הראשונים שקטן נחשב לאו בר חיובא וממילא לא יכול להוציא את הגדול שהוא בר חיובא, וצ"ע מאי טעמא לא כתבו הראשונים שלקטן אין דעת וממילא אין לו כונה להוציא את הגדול, וכן אין על מעשהו שם של מעשה מצוה שהרי אין לו כלל דעת לכוין לשם מצוה.

ומשמע שפשיטא שיש דעת כל שהיא לקטן, מיהו לענין לשמה וכן לייחד כלי לשימוש, וכן לענין יותן לא סגי בהך דעת, וצ"ע.

אם אפשר להניח בסוף הגמרא

בסיעתא דשמיא

יא. – יד :

יא.

מגלן דאזלינן בתר רובא דכתיב אחרי רבים להטות.

א. מבואר בגמרא שהדין שהולכים אחר הרוב דאיתא קמן נלמד מסנהדרין דכתיב בהו אחרי רבים להטות.

וצ"ע דלכאורה הטעם שבסנהדרין אזלינן בתר רוב, כיון שיש הסתברות שהרוב צודק, וממילא פוסקים את הדין כמו הרוב, מיהו לענין ט' חנויות שאין הנושא מי צודק אלא הבשר שנמצא מהיכן בא, א"כ כיון שיש מיעוט חנויות טרפות מהיכי תיתי דלא חיישינן למיעוט.

[ואף אי נימא שאף בסנהדרין גדר הדין שפוסקים כמו הרוב היינו שלא חוששים למיעוט, מיהו אכתי לא שייך להכא, ומשום שהתם עיקר הסברא שמסתברא שהאמת כמו הרוב, מיהו הכא שיש גם מיעוט לפנינו מהיכי תיתי שלא נחשוש לן].⁵

ב. ועיין במרדכי (רמז תקצב) שתמה בשם רבינו יקר שהרי הדיינים קבועים ועומדים במקומם הם, ובקבוע לא אזלינן בתר רובא.

⁵ והעולם מבאר שבעינין להגדיר מהיכן הדבר האם מהרוב או מהמיעוט, והא ילפינן מדיינים שמיעוט לא חשיב כלל כצד, וממילא קובעים את הדבר עפ"י הרוב, ועיין.

גן הדסים

ברכפול

קריית ספר

<p>חבורת הלכה "עטרת שמואל ולאח" <small>לע"נ ה"ג שמואל ולאח ח"ינדר ו"ל והתורה שמואל לימנדר ו"ל</small></p>	<p>חבורת דף היומי "חבורת השותפים"</p>	<p>חבורת מסכתות ש"ס "תורת מאיר" <small>לע"נ הרב ר' ש"ס מאיר ברוך ע"ה</small></p>	<p>חבורת דף היומי "תורה שלמה" <small>לע"נ הרב ר' שלמה זלמן ע"ה ונחם מנחם כשר ע"ה</small></p>	<p>חבורת הלכה "תורה שלמה זלמן" <small>לע"נ הרב ר' שלמה זלמן ע"ה</small></p>	<p>חבורת דף היומי "חבורת השותפים" חבורת דף היומי בהלכה "חזון יקותיאל" <small>לע"נ הרב ר' יקותיאל ו"ה</small></p>	<p>חבורת מסכתות הש"ס "עליית אליהו" <small>לע"נ הרב ר' אליהו ע"ה ג' רמזן ו"ה</small></p>	<p>חבורת ליב הפץ <small>בית המדרש קהילת קצות החושן</small></p>
---	---	---	--	--	--	---	--

ועיי"ש שתי וז"ל וי"ל שלא שייך למימר כל קבוע כמחצה אלא היכא דאיכא ספיקא לברר הדבר כגון גבי תשעה חנויות שלקח ואין יודע מאי זה לקח וכן בתשעה ישראל ועובד כוכבים אחד ביניהם שאינו יודע על מי זרק אף על פי שבדאי יודע שהיהודי לשם ונתכוון לזרוק בין כלם מאחר דעובד כוכבים אחד ביניהם פוטרין ליה אבל אם מתכוין ואמר לאותו ישראל אני מתכוין חייב אף על פי שהעובד כוכבים עומד ביניהם וה"נ בסנהדרין כיון דיודעין ורואין מי הן המזכין ומי הן המחייבין דין הוא שנלך אחריהם ועוד דאין עושין מעשה בגופן אלא אחר הדבור הנבדל והנפרש מפייהם והוי כבשר הנמצא דאמרי' ביה כל דפריש מרובה פריש עכ"ל.

רובא דאיתא קמן כגון ט' חנויות לא קמבעיא לן כי קמבעיא לן רובא דליתא קמן כגון קטן וקטנה.

א. משמע בגמרא שרובא דאיתא קמן עדיף מרובא דליתא קמן, ואעפ"י שידעין לדינא דרובא דאיתא קמן אכתי לא ידעין לדינא דרובא דליתא קמן, וכן מצינו בכמה דוכתי וכדלהלן.

א) בתוס' (יבמות סז:) כתבו שכל מה שר"מ חייש למיעוטא היינו ברובא דליתא קמן מיהו ברובא דאיתא קמן לא חייש ר"מ למיעוטא, ומבואר שרובא דאיתא קמן עדיף על רובא דליתא קמן.

ב). ועיין ברשב"ם (ב"ב צג:) שכתב שברובא דאיתא קמן אזלינן בממון אחר הרוב, ורק ברובא דליתא קמן לא אזלינן בממון אחר הרוב.

ג) ועיין בתוס' שנקטו שאעפ"י שהסוגיא בסנהדרין (ט.ס.) דנה האם אזלינן אחר הרוב בנפשות מיהו כל זה ברובא דליתא קמן מיהו ברובא דאיתא קמן אזלינן בתר רוב ואף בנפשות, והיינו כנ"ל שכחו של רובא דאיתא קמן אלים מרובא דליתא קמן.

ב. ולא מבואר מאי טעמא רובא דאיתא קמן עדיף על רובא דליתא קמן, ומאי טעמא כל רובא דליתא קמן לא נחשב גם רובא דאיתא קמן, שהרי ידעין שיש בעולם גם מהרוב וגם מהמיעוט ושפיר הוי רובא דאיתא קמן.⁶

ועיין בקה"י שכתב שעיקר החסרון של רובא דאיתא קמן משום שלא ראינו שיש רוב שאינם טריפות, והוי רק אומדנא בעלמא שרוב בהמות אינם טרפות, ומשום הכי לא אלים הרוב כל כך כמו רובא דאיתא קמן שנודע לנו בודאי שיש רוב.

ויל"ע בהא ומאחר שרובא דליתא קמן הוי ודאי, ולא צריך לחשוש שהטבע לא כמו הרוב, א"כ מה לי שלא בדקנו את זה להדיא, והרי ודאי שהכי ניהו, ואף יכול להשבע שהכי ניהו (וכמבואר ביבמות קיט: שאפשר להשבע על סמך רובא דליתא קמן) ומאי טעמא יגרע כוחו מרובא דאיתא קמן, ועיין.

כמה ענינים לדון בדיני רוב.

א.

הסתפקו העולם האם יש דין רוב באיסורים של בנ"א לחבירו, וכגון לבזות את הגויים בפני אדם, ולהך גיסא שהוא גר מתבזה הוא בזה נוכלשון חז"ל גר עד עשרה דורות לא תבזי ארמאה באפיה ויש כאן איסור הונאת דברים, מיהו רוב בני אדם אינם גרים ואינם מתבזים, ויל"ע אם יכול לסמוך על רוב ולבזות את העכו"ם או לא, ועיין.

ב.

ידוע הנידון שהאידינא כעשרים אחוז מכלל הבהמות החולבות הם טרפות, והחלב שלהם מעורב בשאר החלב, ונמצא שיש בכל כוס חלב כעשרים אחוז חלב מבהמה טריפה שחלבה אסור מהתורה, וצ"ע כיצד שותים חלב נוליקא למימר שהחלב שלהם מתבטל בחלב הכשרות, שהרי מין במינו בעי שישם והכא ליכא האן.

ידוע יסוד בתראי שאעפ"י שיש סטיסטיקה שיש עשרים אחוז טריפות, מיהו דינא דרוב לא שייך כלל לסטיסטיקה ואעפ"י שיש לנו סטיסטיקה שעשרים אחוז מהבהמות טרפות אפ"ה דנים על כל בהמה ובהמה ומכריעים שאינה טריפה וממילא אפשר לשתות מהחלב שלה.

ג.

ונפק"מ מכל זה שידוע מה שפסק מרן הגר"ש שאפשר להכניס מת למטוס שיש שם 300 אנשים, ואעפ"י שמתוך 300 איש ודאי שיש שם כהן אחד, מיהו דנים על כל אדם בנפרד, ועל כל אדם בנפרד יש רוב שאינו כהן.

ולפי"ז מעיקר הדין מותר להכניס מת אף לסיום הש"ס ביד אליהו, ומשום שלא איכפת לן שיש סטיסטיקה שודאי שיש כאן כהן.

⁶ ואף דליכא פרישה מיהו מוכח בדוכתי טובא דלא בעינן פרישה כדי שיהיה לדינא דרובא דאיתא קמן.

ועכ"פ מבואר מכל זה שרובא דליתא קמן לא שייך כלל לסטיסטיקה, ופשוט. [ואכמ"ל מדוכתי טובא שחזינן הכי, וכן מדוכתי טובא שחזינן לא כן].

והעולם מעיר על כך מדברי הרשב"א שבועות (יז.) שכתב וז"ל כתב הרמב"ן ז"ל הלכך כהן שמת לו מת שהוא מותר לטמא לו צריך הוא לזוהר לקוברו בסוף בית הקברות כדי שלא יכנס לבית הקברות ושלא יטמא בקברות אחרים כשיפרוש מקברי קרוביו ויצא, ואי משום דרוב ארונות יש בהם פותח טפח אי אפשר שלא יהיה שם אחד שאין בו פותח טפח או עצם כשעורה עכ"ל, ומשמע שלא סגי בכך שכשנודן על כל קבר וקבר יש רוב שיש בו פותח טפח.

ד.

ידוע נידון העולם בגדר רובא דאיתא קמן, ומפורסם לומר שרובא דאיתא קמן לא חשיב בירור, והוי הכרעה של התורה.

ויש לחדד דבר זה שאם יש לאדם 16 ערימות של חוטים, ובכל ערימה יש 51 חוטים שכשרים לציצית 491 חוטים שפסולים לציצית, יכול אדם לקחת מכל ערימה וערימה חוט אחד וביחד לעשות מכך ציצית, ואעפ"י שמסתבר טובא שהציצית שלו פסולה [שהרי כדי שהציצית תהא כשרה צריך ש- 16 פעמים יצא אחד מהחמישים ואחד ולא מהארבעים ותשע, וזה דבר שלא מסתבר כלל] אפ"ה הציצית כשרה מדין הולכים אחר הרוב [ולא רק מדין ביטול ברוב] ומשום שדין רוב הוא הכרעה של התורה ולא שייך כלל לסברא.

ויש לדון כהאי גונא לענין רובא דליתא קמן האם ניזיל בתר רוב או לא, ואכמ"ל.

ה.

עיין ברע"א (יבמות קיט:) שמבואר בדבריו שיותר להשבע על סמך רובא דליתא קמן, ומשום שרובא דליתא קמן חשיב בירור ולא צריך לחוש למיעוט שאינו כן.

ולפי"ז יכול אדם להשבע על כל אשה מעוברת שלא תלד זכר [שהרי מחצה זכרים מחצה נקבות ומיעוט מפילות] והוא חידוש.

ונטית הדברים שאעפ"י שעל סמך רובא דאיתא קמן לא שייך להשבע, ומשום שאינו בירור אלא הוי גזירת הכתוב למיזל בתרא, מיהו לא נחשב בירור (עיין רע"א כתובות יג. וש"ש ש"ב פט"ו) וממילא לא שייך להשבע עלה [ויש לדון דשמא יהיה אפשר להשבע משום שאלדינן בתר רוב גם לענין איסור שבועה, ואכמ"ל].

אתיא משבירת עצם בפסח דאמר רחמנא ועצם לא תשכרו בו.

צ"ע מנלן דאזלינן בתר רובא, דלמא אה"נ כל קרבן פסח צריך לשבור ע"י נכרי לבדוק שאינו טריפה, ועיין ברע"א (תנינא קלב ונדפס בסוגיין) שתמה כן, ועיין.

ועיין בקוב"ש פסחים (אות ריא) שכתב לתרין וז"ל אפשר לומר דכיון דאסור לשבור עצם בפסח ממילא איבא בזה משום משמרת רחמנא אמר עביד ליה שימור ואם כן חייב להציל משבירה הבאה מאליה וכל שכן שאסור לגרום שבירה ע"י נכרי.

יא:

אתיא ממכה אביו דאמר רחמנא קטליה ואמאי ליחוש דלמא לאו אביו ניהו אלא לאו משום דאמרינן רוב בעילות אחר הבעל.

א. משמעות הגמרא נראה שאירי אף בסתם אשה שאין חשש שזינתה, ואפ"ה לולי דין רוב היינו חוששים שמא הבן לא מבעלה, ומשום שחשינן שמא זינתה, ולא אזלינן בתר רוב שאינם מזנות, ולא בתר חזקת צדקת שהרי "איין אפוטרוס לעריות" [וכמבואר בתירוץ הגמרא].

מיהו עיין בתוס' שנראה בדבריהם (עיין בד"ה כגון ובמהרש"א ושאר אחרונים מש"כ בביאור דבריהם) שאה"נ מצי הש"ס למידחי שהטעם שהורגים כל מכה אביו משום שמוקמינן לאמו בחזקת צדקת שלא זינתה.

אתיא ממכה אביו דאמר רחמנא קטליה ודלמא לאו אביו ניהו.

א. משמעות דברי הגמרא נראה שלולי דין רוב היינו חוששים על כל אדם דלמא אינו בנו של אביו, ושמא אמו זינתה עם אדם אחר, והוא תימא דמהיכי תיתי לחוש להא, ולא דמי לכל רובא דליתא קמן שבטבע יש גם רוב וגם מיעוט ומשום הכי ס"ד לחוש למיעוט, מיהו הכא מהיכי תיתי לחוש שאמו זינתה, ומהיכי תיתי לחוש שאינו בן של אביו.

ועיין בתורת חיים שתמה מאי טעמא לא מוכיח הש"ס דין רוב מהא דכל אדם מותר לישא אשה, ודלמא ממזר ניהו ואסור לו לישא בת ישראל, ודלמא היא ממזרת ואסורה להנשא לשוק [ועכ"פ להך מ"ד דלא ס"ל דספק ממזר מותר].

ועוד יל"ע שמבואר בגמרא (קידושין יז): שעכו"ם יורש את אביו דבר תורה, ותמהו בתראי להך גיסא שבעכו"ם לא נאמר דין רוב (ופליגי בהא בתראי) א"כ כיצד עכו"ם יורש את אביו והרי דלמא לאו אביו ניהו ואין הולכים בממון אחר הרוב.

ב. ועיין בהפלאה (סוף"ק דכתובות) שכתב שאעפ"י שאין הולכים בממון אחר הרוב, מיהו אם הלכו אחרי הרוב לשאר מילי ממילא אף לענין ממון אזלינן בתר רוב, ולפי"ז ניהא דכיון שהכא הוחזק הבן כאביו לענין מצות כיבוד אב ושאר מילי, ממילא אף כשדנים לענין ממון נחשב הבן כאביו.

מיהו יל"ע דהראשונים פליגי ביסודו של הפלאה, וברשב"א וברמב"ן (כתובות שם) מבואר שלא כדבריו, ולפי"ז הדרה ק' לדוכתיה, ועיין בקה"י מש"כ בהא.

ג. ובפשוטו הביאור שלולי שנאמר דין רוב בתורה כל דבר שאינו ודאי גמור לא סמכינן עליה, ואף שאין ספק לפנינו אפ"ה לא סמכינן על הרוב ובעינן שהדבר יהיה ודאי גמור, וע"כ נאמר בתורה שסמכינן על רוב, ולא צריך שכל דבר יהיה ודאי גמור.

מיהו אכתי יש מקומות שהמיעוט חשוב שיוצר לנו ספק [וכגון כשהמיעוט הוא בטבע העולם, וכן כשהמיעוט הוא באחוז ניכר] וממילא בעינן לדין רוב, מיהו יש מקומות שהמיעוט אינו חשוב וכלל לא יוצר ספק, וכגון לענין מכה אביו, שאין ספק כלל על כל אדם דלמא לאו אביו, ואין לפנינו כלל סיבה להסתפק בהא.

ומעתה נראה שכל מה שלא הולכים בממון אחר הרוב, אין זה משום שלענין ממון בעינן ודאי גמור [וכמו לולי שהתחדש ההלכה של רוב] אלא שלענין ממון אף המיעוט נחשב כצד, מיהו כל זה כשהמיעוט הוא בטבע העולם או שהוא מצוי, שאז נחשב שיש ספק לפני, ויכול המוחזק לומר שלא יוציאו ממנו ממון מספק, מיהו לענין הנושא האם אדם הוא בן של אביו, אין לנו כלל צד שאינו בן של אביו, והמיעוט לא נחשב כצד ולהכי אף בממון אזלינן בתר רוב.

ד. ונראה שאף ר"מ שחייש למיעוטא כשאפשר לברר היינו רק כשיש מיעוט לפנינו, וכלשון הש"ס בכל דוכתא "שר"מ חייש למיעוטא" מיהו לענין אביו וכדו' שאין מיעוט לפנינו וכמשנ"ת לא חייש ר"מ למיעוטא, ופשוט.

דלמא במקום סייף נקב הוי.

מבואר שלולי דין רוב היינו צריכים לחשוש שבדיוק במקום הסייף היה נקב, ואעפ"י שאין שום ריעותא לפנינו.

וידוע נידון חכמי הזמן באדם שקדח בקיר ביתו ועבר המקדח לקיר שכנגדו ועשה חור בבגד התלוי בקיר שכנגדו, ותבעו לדין תורה, וטען הקודח דלמא היה נקב במעיל במקום המקדח, ואעפ"י שמהיכי תיתי לומר כן, מיהו בסוגיין מבואר שכל מה שלא אמרינן כן משום שאזלינן בתר רוב, ולפי"ז בממון שלא אזלינן בתר רוב, ממילא מצי לטעון דלמא במקום נקב – נקב הוי, ועיין.

ודלמא היכא דאפשר אפשר היכא דאי אפשר אי אפשר.

א. לא מבואר כונת הגמרא ואם לא נאמר דין רוב בתורה מה לי אם אפשר ומה לי אם אי אפשר.

ועיין בתוס' (בתו"ד בד"ה ליחוש) שמבואר בדבריהם שכונת הגמרא שדלמא כל מה שנאמר דין רוב בתורה היינו רק בכהאי גוונא שבלא"ה אי אפשר לקיים את הפסוק, מיהו אם אפשר לקיים את הפסוק גם באופן אחר ממילא לא נאמר דין רוב.

ובפשוטו גדר הדין שבגוונא שאי אפשר לקיים את דין התורה בלא למיזל בתר רוב, א"כ על כרחך שכונת התורה למיזל בתר רוב, דאל"כ לא יתקיים דין התורה, מיהו בלא"ה לא אזלינן בתר רובא.⁸

ב. מיהו עיין ברש"י (בד"ה היכא דאפשר) שנראה בו שכונת הגמרא שדלמא כל מה שהקילה התורה שאפשר לסמוך על רוב היינו בגוונא שלא מצינן לברר, מיהו בגוונא שאפשר לברר וכגון בטרופות שאפשר לבדוק שאין טריפה, וכן בקטן וקטנה שאפשר להמתין עד שיגדילו ויתברר שלא יהיו סריסים ממילא לא אזלינן בתר רוב.

ובפשוטו הביאור שכל דין רוב היינו קולא מסויימת שלא צריך לדעת דבר בתכלית הידיעה וסגי בכך שעפ"י רוב מבורר הדבר, וכל מה שהקילה התורה הא רק בדבר שאי אפשר לברר ולא בדבר שאפשר לברר.

ג. ולא מבואר בגמרא כיצד ר"מ אכל בשר חולין, והרי בזה אפשר לברר, ואטו נימא שר"מ בדק את כל הי"ח טריפות.

ועיין ברשב"א (לעיל ט). שכתב וז"ל ולר"מ היכא דאיפשר איפשר היכא דלא איפשר לא איפשר ואף על גב דבתולין אפשר למיבדק כיון דגבי פסח וקדשים לא אפשר וסמכינן ארובא אף בחולין כן דלחצאין לא שרא לן רחמנא עכ"ל, ומשמע מדברי הרשב"א כאופן א' שהוי קולא של התורה שאפשר לסמוך על רוב אף כשאפשר לברר, ומשום שזימנין שאי אפשר לברר וכגון פסח וקדשים.

⁸ ויש שביארו שהכא חידשה התורה דין רוב, מיהו יש שביארו שהכא כונת התורה גופא לדבר שעפ"י רוב הכי ניהו, וכשאמרה תורה שמכה אביו ימות הכונה אינו לאביו בקמי שמיא גליא, אלא לאדם שעפ"י רוב נידון כאביו, וכשאמרה תורה שהורגים רוצח הכונה שהורגים אדם שעפ"י רוב רצח, וכן איידך, ואף שהדברים מחודשים, מיהו כן כתב ברע"א (ח"א קז) בשם ר' שלמה אייגר, ועיין בחידושי הר"ן סנהדרין (טט).

ודלמא היכא דאפשר אפשר דאי אפשר דאי לא תימא הכי לר"מ היכי אכיל בישרא.

עיינ בתוס' (לקמן בע"א בד"ה פסח) שמבואר בדבריהם שכל מה שר"מ חייש למיעוטא הוי רק מד"ס ולא מהתורה, וצ"ע דא"כ מאי שייטא דינא דר"מ שס"ל שחכמים תקנו לא לסמוך על רוב כשאפשר לברר, לסוגיין דקאי לענין מתי חידשה התורה דין רוב.

ובאמת שעיין במרדכי שנקט שר"מ חייש למיעוטא מהתורה, ולפי"ז ניחא היטב, וכך נראה ברשב"א בסוגיין, מיהו בתוס' מבואר לא כן, וצ"ע כנ"ל, ועיין מהרש"א.

יב.

רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן.

א. עיין בבית הלוי (ח"ב סי' ד) שכתב שנחלקו הראשונים האם דינא דרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הם היינו מדין רוב, ומשום שיש סתמא ורוב שרוב השוחטים מומחים, או דלמא שיסודו מדין עד אחד נאמן באיסורים, והיינו שכל אדם מישראל מוחזק שלא ישחוט א"כ מומחה, וממילא כשאדם שוחט נחשב שיש עדות שהוא מומחה וע"א נאמן באיסורים.

ב. ועיין ברא"ש בסוגיין (סי' טז) ובתוס' (בכורות כ:): שתמהו מאי טעמא לא נימא סמוך מיעוטא של השוחטים שאינם מומחים לחזקת איסור של הבהמה ואיתרע ליה רובא, ועיי"ש ברא"ש שתיריך שרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הם הוי רוב שמצוי ושכיח טובא, וברוב כהאי גונא לא אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה.

ומבואר מדברי הרא"ש שהבין שהך דינא של רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הם הוי מדין רוב ולא מדין ע"א נאמן באיסורים.

יב:

מאן תנא דלא בעינן כונה לשחיטה.

עיין ביש"ש (פ"ב סי' יג) שכתב שכל זה כששוחט בלא כונה, מיהו אם כיון להדיא לשם נחירה השחיטה פסולה, ומשום שאין על זה שם של שחיטה אלא שם שלא נחירה.

קטן יש לו מחשבה או אין לו מחשבה.

א. עיין בתוס' שכתבו שאעפ"י שסתמא לשמה כשר, מיהו מספקא לש"ס דשמא מחשבת הקטן גרע, ולא מבואר כונתם שהרי הקטן צווה ואומר שכונתו לשם עולה, ומאי טעמא נימא שגרע הך מחשבה מסתמא, ועיין.

ב. ובפשוטו עיקר ספק הש"ס שדלמא כל מה שמצינו בכל דוכתי שיש חסרון לקטן היינו כשבעינן דעת [והיינו החלטה לקבוע מדין], מיהו לענין לשמה ויחוד כלי והכשר מים לא בעינן כלל דעת, וסגי במחשבה בעלמא, ומשום הכי מספק"ל לש"ס שאף קטן בר דעת.

ויל"ע מאי טעמא לחד גיסא אף הא ליכא לקטן, ואטו קטן לא יודע לחשוב, ושמא אף לשמה ויחוד כלי והכשר בעי דעת וקביעה ולא רק מחשבה, ועיין.

יב:

קטן יש לו מחשבה או אין לו מחשבה.

א. ידוע קו' בתראי מאי טעמא בעינן קרא ד"לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך" ולכאורה תיפוק ליה משום איסור ספיה וככל התורה כולה [והרי אף קרא דלא תעשה כל מלאכה קאי בעושה על דעת אביו וכמפורש בגמרא].

ויש אחרונים שכתבו עפ"י סוגיין שקטן אין לו מחשבה, וממילא מסברא לא נאסר כלל בשבת, ומשום שהוי כמתעסק ואין זה מלאכת מחשבה, ומשום הכי בעינן קרא שאפ"ה מצווה בהא האב ועיין בחידושי הרי"ם (בשול"ת סי' ג) שתמה כעיי"ז.

והדברים מחודשים טובא דלכאורה מ"מ כשקטן עושה מעשה [ועכ"פ קטן שאינו תינוק כ"כ] יש לו דעת לעשות את המעשה, ומאי טעמא יחשב מתעסק, ועיין באמרי בינה ובאחיעזר (ח"ג סי' פא) שדנו בהא.

ב. ועיין בטורי אבן (חגיגה ו.) שתמה מה הועילו חכמים בתקנתם שתקנו מצות חינוך לקטן, והרי הקטן לא מקיים בכך שום מצוה, שהרי קיי"ל שמצוות צריכות כונה, ולמבואר בסוגיין לקטן אין כונה.

גן הדסים

חבורת הלכה
"עטרת שמואל ולאה"
 לע"נ הרב שמואל ולאה ולייבו ר"ל
 והתורה שמואל לייבו ר"ל

חבורת דף היומי
"חבורת השותפים"

חבורת מסכתות ש"ס
"תורת מאיר"
 לע"נ הרב ר' מאיר שטיינברג ז"ל

חבורת דף היומי
"תורה שלמה"
 לע"נ הרב ר' שלמה ז"ל
 ונחם מנחם כשר ז"ל

חבורת הלכה
"תורת שלמה זלמן"
 לע"נ הרב ר' שלמה זלמן ז"ל

חבורת דף היומי
"חבורת השותפים"
 חבורת דף היומי בהלכה
"חזון יקותיאל"
 לע"נ הרב ר' יקותיאל ז"ל

חבורת מסכתות הש"ס
"עליית אליהו"
 לע"נ הרב אליהו ז"ל
 ג' תמוז ה'תשנ"ב

חבורת
ליב חפץ
 בבית המדרש
 קהילת קצות החושן

עכ"ם שבח"ל לאו עובדי ע"ז הם אלא מנהג אבותיהם בידיהם.

בפשוטו כונת הגמרא שאעפ"י שהעכו"ם עובד ע"ז, מיהו מ"מ אינו הדוק בה שנימא שאף כששוחט בהמה [שאינו מעשה שעושה בשביל לעבוד אלא בשביל שצריך בשר] כונתו לשם ע"ז.

מיהו עיין בר"מ בפרוש המשנה שנראה שאף אם כונתו לשם ע"ז אפ"ה לא מיתסר, ומשום שאינו עובד ע"ז אלא בגלל שמנהג אבותיו בידי עיי"ש.

מנין לתקרובת ע"ז שמטמא באהל.

א. עיין בתוס' שכתבו בשם ר"י (וכן נקטו רוב הראשונים עיין רמב"ן ור"ן ורשב"א) שאליבא דרבנן ההיקש בין ע"ז למת הוי רק לענין האיסור הנאה, מיהו לענין טומאה כלל ליכא היקש בין ע"ז למת.

ולפי"ז אין טומאה מהתורה לע"ז, וכל הטומאה של ע"ז הוי רק מד"ס, וממילא חז"ל גזרו רק על מגע ומשא ולא על אהל, וכ"כ הר"מ (אבות הטומאות פ"ו ה"א וה"ו).

מיהו עיין בריטב"א שכתב שקיי"ל כרבי יהודה בן בתירא דסתם לן תנא כותיה, וממילא תקרובת ע"ז מטמאה מהתורה.

ב. ועיין בתוס' (בע"ז) שכתבו בשם ר"ת שאין חילוק בין איסור אכילה לטומאה, ורק דס"ל לרבנן שההיקש למת הוי רק בעבודות כעין פנים (דהיינו זיבוח קיטור ניסוך השתחואה) מיהו בעבודות שאינם כעין פנים ליכא איסור הנאה וליכא טומאה.

ולפי"ז אף לרבנן בעבודות שהם כעין פנים תקרובת ע"ז מטמאה מהתורה, וממילא מטמאה אף באהל וכמת.

ג. והאחרונים דנו להך גיסא שתקרובת ע"ז מטמאה מהתורה האם כהן מוזהר על כך, ועיין בחת"ס (או"ח סי' כג) שכתב שבראב"ד (בתמיד) נראה שכהן מוזהר על כך, וכן נקט הגליוני הש"ס (עירובין קג.) שמשמע מרש"י שם, מיהו החת"ס נטה שכהן לא מוזהר על כך.⁹

וכן הסומא ששחט שחיטתו כשרה.

עיין ברע"א (יו"ד סי' א סעי' ט) שתמה לרבי יהודה שסומא פטור מכל המצוות כיצד יכול לשחוט, והרי אינו בר זביחה וכמו עכו"ם, ובשלמא אי נימא שסומא מצווה באיסורים ניחא, מיהו לשיטת התור"ד ועוד ראשונים שסומא פטור אף מלאוין א"כ מאי טעמא נחשב בר זביחה [והכא לא שייך תי' בתראי לענין קטן שנחשב בר זביחה משום שכשיגדל יהיה חייב], ועיין.

יד.

השוחט בשבת וביום הכיפורים שחיטתו כשרה.

עיין בתוס' שהקשו, איך אמרינן, דהשוחט בשבת וביום הכיפורים שחיטתו כשרה, הרי הוי מומר לחלל שבת דאסור לאכול משחיטתו, ותירץ הש"ך (יו"ד סי' א' ס"ק ג') דכיון, דמה שנעשה מומר לחלל שבת, הוי רק מאותה שחיטה ששחט בשבת, א"כ לא נעשה מומר, אלא רק לאחר השחיטה, אבל השחיטה עצמה, עדיין כשרה היא.

הלוקח יין מבין הכותים אומר שני לוגין שאני עתיד להפריש וכו'.

א. עיין ברש"י בסוכה (כג:) שכתב שאיירי בלוקח יין מע"ש, ואין לו שהות להפריש מע"ש, ולכן סומך על ברירה ויפריש לאחר השבת.

ותמה השפת אמת (סוכה כג:) דלכאורה במוצ"ש היין אסור בשתיה, שהרי כל השבת היתה התרומה מעורבת עם החולין, ונמצא שבלע החולין מהתרומה (ואע"ג דאינו רותח מ"מ כבוש כד' שעות כמבושל), וממילא אסור במוצאי שבת לשתות מהיין כיון שבלע מהתרומה, וליכא למימר שבטל התרומה ברוב שהרי שיעור תרומה זה אחד מחמישים (וכמש"כ שני לוגין שאני עתיד להפריש והיינו מתוך ק'), ותרומה עולה באחד ומאה וכאן אין מאה ואחד שיתבטל התרומה בחולין.

ב. ויש אחרונים שתירצו דכיון שאת הבליעות לא מוציא במוצ"ש, ממילא לא חייל עליהו כלל תרומה, ורק התרומה בעין שהפרישה במוצ"ש חל עליה תרומה, וכן תירץ השפת אמת שם, מיהו התירוצ' הנ"ל תלוי בשאלה האם בליעות שאסורים ענינם כחלק מהתרומה, וכעוד חלק מהאוכל, ונמצא שאת אותו חלק לא עשה כלל תרומה, או דלמא דענינו שטעם נאסר ואף שאינו חלק מהאוכל והמשקה, וא"כ אף כאן כיון שסוף סוף היה כאן תרומה שנתנה טעם בחולין לכאורה אסור לשתות את זה במוצ"ש ומשום הבליעות, ועיין בנחלת אליהו (גיטין בסוגיא דהלוקח יין) שכתב לתלות את התירוצ' הנ"ל בשאלה בגדר טעם, וצ"ע.

⁹ והעולם מעיר דלסוברים דפאה נכרית הוי תקרובת ע"ז, א"כ אסור לכהן להכנס לאהל שיש שם פאה נכרית, ואכמ"ל.

ג. ולכאורה עולה חידוש מופלג לדינא דאדם שרוצה להפריש חלה ולאפותה בתנור, יכול להפריש חלה חוץ מהבליעות שתפלוט, ואח"כ יאפה את החלה בתנור חולין, ולא יאסר התנור משום שבלע מהחלה, ומשום שמעיקרא לא הפריש את הבליעות, [ועכ"פ למ"ד יש ברירה], והוא חידוש גדול לדינא.

י"ד:

רבי יוסי ור"ש אוסרים.

א. עיין ברש"י שכתב וז"ל אלמא לרבי יהודה לית ליה ברירה וחייש שמא תרומה שתה, ומבואר דאם אין ברירה נמצא שתרומה שתה, ותמה רעק"א דהא בגמרא מבואר דשמא יבקע הנוד ונמצא זה שותה טבלים למפרע, ומבואר דאם לא חל ההפרשה עבר באיסור טבל, ולא כדברי רש"י שעובר באיסור תרומה.

ובקה"י (גיטין סי' יח אות ו) כתב ליישב דלמ"ד אין ברירה ענינו שההפרשה שחלה לא תתברר ע"י מה שיפריש במוצ"ש, וממילא יש כאן תרומה לא מבוררת, מיהו לרבי מאיר שיש ברירה והאדם דעתו להפריש תרומה את מה שאמור לצאת בסוף, אם יבקע הנוד ולא יצא בסוף נמצא שלא חל כלל התרומה, וממילא שותה טבלים למפרע, ולא קשה מידי מדברי הגמרא.

ב. ויל"ע לפי דברי רש"י דלמ"ד אין ברירה חלה התרומה, ורק דאינה מבוררת היכן היא, ולכאורה יל"ע למה לא תתבטל התרומה ברוב חולין, ואף דמד"ס תרומה בטלה רק במאה ואחד, וכאן אין מאה ואחד חולין כנגד, מיהו מדאורייתא אף כשאין מאה ואחד בטל, ולפי זה אף כאן מן התורה יהא בטל התרומה ברוב, ורק מד"ס יהא אסור, והוא דוחק דכל האיסור הוי רק מד"ס, דבפשוטו אסור מעיקר הדין, וצ"ע.

גן הדסים

חבורת הלכה
"עטרת שמואל ולאה"
 לע"נ ה"ג שמואל ולאה חתונה וז"ל
 חתונה שמואל לימנ"ד וז"ל

חבורת דף היומי
"חבורת השותפים"

ברכפלד

חבורת מסכתות ש"ס
"תורת מאיר"
 לע"נ הרב ר' מאיר נחמן ז"ל

חבורת דף היומי
"תורה שלמה"
 לע"נ חתונה וז"ל
 חתונה שמואל לימנ"ד וז"ל

חבורת הלכה
"תורת שלמה זלמן"
 לע"נ חתונה וז"ל שלמה זלמן ז"ל

קרית ספר

חבורת דף היומי
"חבורת השותפים"
 חבורת דף היומי בהלכה
"חזון יקותיאל"
 לע"נ חתונה וז"ל יקותיאל ז"ל

חבורת מסכתות הש"ס
"עליית אליהו"
 לע"נ חתונה וז"ל
 חתונה וז"ל חתונה וז"ל

חבורת
ליבו הפץ
 קהילת קצות החושן